

УДОСКОНАЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Розглянуто суб'єкти та об'єкти внутрішнього контролю поточних зобов'язань на підприємстві. Досліджено основні принципи ефективності та етапи здійснення такого контролю. За результатами досліджень визначено шляхи вдосконалення організації внутрішнього контролю поточних зобов'язань.

Аннотация. Рассмотрены субъекты и объекты внутреннего контроля текущих обязательств на предприятии. Исследованы основные принципы эффективности и этапы осуществления такого контроля. По результатам исследования определены пути совершенствования организации внутреннего контроля текущих обязательств.

Annotation. The article studies the subjects and objects of internal control of current liabilities in a company. The basic principles of the effectiveness and implementation phases of such control have been studied. Based on the research, ways to improve the organization's internal control of current liabilities have been identified.

Ключові слова: внутрішній контроль, поточні зобов'язання, організація, ефективність, удосконалення.

Ефективне функціонування підприємств є неможливим за відсутності чіткої системи внутрішнього контролю, яка забезпечує оперативність бухгалтерського обліку, достовірність оформлення первинних документів, правдиве відображення інформації та підвищення рівня організаційно-контрольних заходів. З розвитком ринкових перетворень проблема організації контролю реалізації способів забезпечення виконання поточних зобов'язань стає все більш актуальною, адже поточні зобов'язання виступають джерелами формування активів та здійснюють суттєвий вплив на платоспроможність і фінансову стійкість суб'єктів господарювання.

Питання організації внутрішнього контролю розглядалися в працях вітчизняних і закордонних вчених-економістів, а саме: Білухи М. Т., Бутинця Ф. Ф., Дж. Фостера, Хорнгрена Ч. Т., Пишної О. Б., Шевчука В. О., Калюги Є. В. [1 – 6] та ін. Але варто зазначити, що автори розкривають ключові аспекти внутрішнього контролю загалом, а методика внутрішнього контролю способів забезпечення виконання зобов'язань залишається недостатньо розкритою.

Метою даної роботи є визначення суб'єктів та об'єктів внутрішнього контролю поточних зобов'язань, основних принципів його ефективності та методики проведення, а також визначення шляхів удосконалення організації внутрішнього контролю поточних зобов'язань.

Для розуміння сутності внутрішнього контролю зобов'язань на підприємстві, в першу чергу, необхідно визначитися з суб'єктами та об'єктами такого контролю.

Суб'єктами контролю поточних зобов'язань можуть виступати керівник, головний бухгалтер, юридичний відділ, контролер-аналітик. Бухгалтер визначає ефективність реалізації зобов'язання за укладеним договором, суму витрат, що пов'язана з веденням переговорів та укладанням договору до моменту реалізації договірної зобов'язання. Фахівці юридичного підрозділу здійснюють контроль функціонування договірної процесу на всіх його стадіях на предмет дотримання норм чинного законодавства. До контролю також доцільно залучати спеціалістів-аналітиків, які зможуть розрахувати величину отриманих вигід чи понесених втрат у ході виконання чи невиконання договірної зобов'язання, також аналітики можуть визначити, який із існуючих на сьогодні способів забезпечення виконання зобов'язань (гарантія, порука, неустойка, застава, завдаток) доцільно застосовувати підприємству. Загалом ефективність внутрішнього контролю залежить від участі всіх структурних виробничих підрозділів у здійсненні контролю [7].

Не менш важливим питанням організації внутрішнього контролю операцій з поточними зобов'язаннями на підприємстві є визначення його об'єктів. Під об'єктами внутрішнього контролю поточних зобов'язань на підприємстві варто розглядати елементи облікової політики підприємства (перелік первинних документів з обліку поточних зобов'язань; список осіб, які мають право підпису документів з обліку поточних зобов'язань; порядок ведення податкового обліку), господарські операції бухгалтерського обліку поточних зобов'язань, записи у первинних документах та облікових реєстрах [2].

Для здійснення внутрішнього контролю операцій із поточними зобов'язаннями на підприємстві джерелами інформації виступають: наказ про облікову політику підприємства; первинні документи з обліку поточних зобов'язань; облікові реєстри; реєстри аналітичного та синтетичного бухгалтерського обліку, оборотні відомості в аспекті груп поточних зобов'язань; Головна книга; фінансова звітність; довідки попередніх ревізій, аудиторські висновки та інша документація, що узагальнює результати внутрішнього контролю.

У процесі організації процесу внутрішнього контролю слід брати до уваги основні принципи його ефективності, а саме: відповідальності, збалансованості, своєчасності повідомлення про відхилення, відповідності контролюючої і контрольованої систем, комплексності, постійності, розподілу обов'язків, дозволу і схвалення.

Дотримання цих принципів покращить функціонування підприємства, дозволить зберігати та ефективно використовувати ресурси, формувати систему інформаційного забезпечення всіх рівнів управління [6].

Ефективність внутрішнього контролю зростатиме завдяки вмілому поєднанню різних методів, способів і прийомів його здійснення. Методика внутрішнього контролю характеризується використанням загальнонаукових методів (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання, абстрагування, конкретизація, системний огляд, функціонально-вартісний аналіз) і власних методичних прийомів, а також способів контролю (ревізія, інвентаризація, тематична перевірка, обстеження, економічний аналіз, експертиза, перевірка виконання прийнятих рішень тощо) [1].

Методику організації та проведення контролю способів забезпечення виконання зобов'язань можна узагальнити у вигляді таких етапів:

- аналіз функціонування системи внутрішнього контролю в цілому за підприємством;
- попереднє ознайомлення з організацією та веденням бухгалтерського обліку;
- планування організації і методики контролю;
- визначення суб'єктів та об'єктів контролю, джерел інформації та прийомів контролю;
- вивчення наказу про облікову політику, матеріалів інвентаризації, договорів в частині способів забезпечення

виконання договірних зобов'язань та ін.;

- реалізація перерахованих контрольних дій особою-контролером;
- виділення відхилень та узагальнення результатів контролю;
- передача інформації про результати контролю користувачам.

Останнім та найважливішим етапом внутрішнього контролю є прийняття відповідних рішень за результатами перевірки та їх виконання. Контроль можна вважати закінченим за умови, коли буде усунуто наслідки відхилень та вжито заходів для покращення фінансово-господарської діяльності підприємства у майбутньому. Підсумовуючи результати досліджень, можна зробити висновок, що для удосконалення організації внутрішнього контролю на підприємстві необхідно:

поліпшення якості законодавчо-нормативного відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації стосовно поточних зобов'язань, що забезпечить правильне ведення обліку;

використання сучасних інформаційних систем;

підвищення кваліфікації і вдосконалення професійних властивостей управлінського та облікового персоналу.

Удосконалення організації процесу внутрішнього контролю поточних зобов'язань на підприємстві сприятиме чіткому документуванню розрахунків, своєчасній та повній реєстрації даних первинного обліку в реєстрах, а також достовірному відображенню інформації щодо зобов'язань у фінансовій звітності.

Підсумовуючи зазначене, можна зробити висновок, що на основі теоретичної бази внутрішнього контролю поточних зобов'язань, а саме на основі вивчення суб'єктів та об'єктів внутрішнього контролю, основних принципів ефективності та етапів здійснення такого контролю, було сформульовано результати дослідження у вигляді переліку шляхів удосконалення організації внутрішнього контролю поточних зобов'язань.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Білуха М. Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту : підручник / М. Т. Білуха. – К. : Вища школа, 1994. – 364 с. 2. Контроль і ревізія : підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності "Облік і аудит" / Ф. Ф. Бутинець, В. П. Бондар, Н. Г. Виговська та ін. ; за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 4-те вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2006. – 560 с. 3. Хорнгрен Ч. Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Фостер ; пер. с англ. ; под. ред. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 416 с. 4. Пишна О. Б. Внутрішній контроль і аспекти сучасного трактування / О. Б. Пишна // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Наука і освіта 2004". 10–25 лют. – 2004. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2004. – Т. 17. – С. 61–63. 5. Шевчук В. О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології) : монографія / В. О. Шевчук. – К. : Київ. держ. торг.-екон. ун-т, 1998. – 371 с. 6. Калюга Є. В. Фінансово-господарський контроль у системі управління : монографія / Є. В. Калюга. – К. : Ельга ; Ніка-Центр, 2002. – 360 с. 7. Москвин В. А. Підготовка и контроль финансовых договоров / В. А. Москвин. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 221 с.